

Серија: Звездани часови

Уредник: Мелина Пота

Аутор: Весна Перић

Редитељ: Слађана Килибарда

Октобар 2018.

ИСИДОРА СЕКУЛИЋ – АПОСТОЛКА САМОЋЕ

Лица:

ИСИДОРА СЕКУЛИЋ

ИСИДОРА ДЕВОЈЧИЦА

ОТАЦ

ХАНС КРИСТИЈАН АНДЕРСЕН

ЈОВАН СКЕРЛИЋ

АУГУСТ СТРИНДБЕРГ

П. П. ЊЕГОШ

МИЛОВАН ЋИЛАС

ГДИН ТОКУАГА – РЕЖИСЕР НО ДРАМЕ

ПРОЛОГ

Апстрактне музичке атоналне партитуре.

Вокализа.

ИСИДОРА:

Стругање.

Кврцкање.

Шавови лубање попуштају.

Да се одупрем лубањом о зид.

Да се одупрем.

Страно тело

Страно тело кроз

Кроз чврсте честице

Лубање

Калеидоскопско трзање

Два ђулета у мојим слепим очима

Боду

Нагло се прекида изговарањем молитве, све брже и брже. И све тише и тише.

(Део „Молитве прве из Топчидерске цркве“)

Боже, помози ми и данас. Као река сам, Господе, кроз коју је прошао вихор с ударцима и срцбама, с рукама и метлама. Сва је вода прекривена мутном пеном, све са са дна дигло, с пено се ваља оно што иначе лежи дубоко на дну реке. По мени то, Господе, јури мутна пена! и у пени цело мој дно! И ево ништа нећу да скријем од људи, ако ко хоће да застане и погледа талог. А од тебе, Боже, ништа и

не могу скрити. И нисам скривала.

Музички прелаз – фрула и удараљке из јапанске Но драме. Звук вибрирајуће акустичне виљушке.

Аплауз. Жамор.

ИСИДОРА:

Monsieur Токуага, читајући ове материјале које сте нам свима поделили о јапанској Но драми... и након ове представе коју сте нам уприличили, овде, у за вас и за мене далеким Савојским Алпима... приметила сам обрнуту хронологију догађаја, најпре смо видели призоре страдања након јунаковог греха, па затим сам грех - прво иде последица а затим узрок. Не могу да се отмам утиску да у Но драми не постоји логика времена баш зато што су у питању божански закони.

ГДИН ТОКУАГА:

Тако је, Мадам Секулик...

ИСИДОРА:

Секулић-

ГДИН ТОКУАГА:

Секулић, *pardonez moi...* Обични, свакодневни сукоби никада нису предмет Но драме.

ИСИДОРА:

Мене је посебно дирнуо тај ток једног страдања и очишћења душе.

ГДИН ТОКУАГА:

Јунак, видели сте, постаје изгнаник из оног што му је даровано као моћ, а он је у томе грешио.

ИСИДОРА:

Љубавник буде лишен љубави, херој славе, а песник изгуби талент! Нема ту лаких илузија, нема јефтине побожности.

ГДИН ТОКУАГА:

Оно што се збива на позорници, то је натприродна реалност.

ИСИДОРА:

Знате, код нас, Европљана, толико се инсистира на том личном, на лицу, на гримаси. Код вас у јапанској драми у свим најважнијим призорима глумац је под маском, толико крутом, толико безизразном. Ваша реалност је реалност спиритуалног света!

СЛИКА 1.

Имагинарна сцена која се дешава у Исидориној радној соби, док контемплира над стваралаштвом Ханса Кристијана Андерсена.

ИСИДОРА:

Бајка о ружном пачету... претила је да буде трагедија мале, дечје душе. Ћушкане од стране оних који у ту душу не могу да проникну. Оних, који суде по кљууну, перју, по трапавом, незграпном ходу. Паче које тражи своје место под сунцем док му се други немилице ругају, само зато што је другачији. Познат ми је тај осећај. То мучно стање одбацавања некога, та дечја суровост. Цртала су деца моје карикатуре, остављали ми у школској торби. Испадало је да се ја правим важна, да забијам нос у књиге. А ја сам се повлачила у себе... Уверена сам и да је ова бајка Ханса Кристијана Андерсена једна од најоригиналнијих аутобиографија на свету.

Х. К. АНДЕРСЕН:

Лепо а и тешко је знати да неко дели слична сећања на детињство, поштована Исидора.

ИСИДОРА:

Господине Андерсен, оставимо на тренутак сећања у неким дубљим фиокама. Оно што мене фасцинира је – ви, као и сви северњаци који живе у тешким околностима, ви чини ми се решавате своје проблеме тако што их све сабијете у један, све ситније потчините том једном великом и главном, то је за вас проблем од којег начините крст живота и питање части. Ви као да сте свој проблем формулисали тако да се све нељубави овог света могу покрити љубављу, могу се смањити љубављу, могу се уништити љубављу!

Х. К. АНДЕРСЕН:

Који је ваш проблем, ваш главни проблем, Исидора, ако тако отворено могу да питам?

ИСИДОРА:

Мој проблем? Мој проблем...

Х. К. АНДЕРСЕН:

Да, ваш крст и ваше питање части.

Исидора уздахне дубоко.

ИСИДОРА:

Мој проблем.... (*тргне се*) Господине Андерсен, ваша Бајка о мајци... чудесна бајка о томе како се мајка за трен одмакла од дететове колевке и смрт је зграбила то дете и утекла са њим.

Х. К. АНДЕРСЕН:

Погодили сте, то је прича за одрасле, то није бајка.

ИСИДОРА:

То је причица, па у причи песма, па у песми зрно динамита, а усред динамита – хришћанска љубав!

Х. К. АНДЕРСЕН:

Она која све побеђује.

ИСИДОРА:

Знате, нисам имала прилике искусити мајчину љубав... моја је мајка рано умрла... Елем... Мајка се у овој бајци нагони са смрћу, херојски прелази разне препреке, али кад је сустигне, кад осети да смрт држи живот њеног јединог детета као

стручак какве биљчице...

Х. К. АНДЕРСЕН:

Мајка припрети да ће ишчупати и друге биљке, друге мале животе, ако јој смрт не врати дете. Је ли то себична љубав? Јесте, свакако јесте! Мајка би постала убица!

ИСИДОРА:

Мајка осећа да је дете по срцу њено. Али дете није ничија својина, господине Андерсен, ничија! Дете има разне односе, не само са мајком, оно има односе према смрти, према Богу према вечности! Сме ли мајка рећи да је однос са њом најважнији? Не сме. Мајка осети ту хришћанску љубав, и то свакако није повлачење пред смрћу, то није капитулација.

Х. К. АНДЕРСЕН:

У свему, драга Исидора, има места за љубав. Није лако живети у овом свету, али ми Данци ипак верујемо да је једна од могућности срећа.

ИСИДОРА:

Чини ми се, драги Хансе Кристијане, да ви, као ни ја... дуго нисте видели срећу.

Х. К. АНДЕРСЕН:

Сви ми срећу познајемо. Неки је виде свакодневно. Неки тек у извесним годинама. Други пак само једног дана у животу. Али нема особе која баш никад није познала срећу.

ИСИДОРА:

Ви сте знали, драги господине Андерсен, да животну свирепост претворите у бајку и снове.

А моји су сапутници, драги Хансе, Чежња, Самоћа, Носталгија, Умор, Туга, Иронија, Лутање... и Главобоља... Чини ми се вечна, непосустајућа главобоља...

Вокализе.

ИСИДОРА:

Два ђулета у мојим слепим очима

Боду

Буше

Пале

Зуби шкрипе

Ране

Ране пеку

Тежак ваљак на коленима

Нагли музички прелаз.

СЛИКА 2.

.

Скерлић и Исидора нису у комуникацији.

Говоре из различитих регистара. Исидора контемплира.

Чује се нервозно куцкање по писаћој машини, све брже и брже.

Скерлић подруљиво говори, на почетку мало сриче док куца, а онда све фуриозније.

ЈОВАН СКЕРЛИЋ:

Коме је 1913. године, у једној од најсудбоноснијих година целе наше историје, у тренутку када се, откако нас има на свету, највише пролило српске крви, у овом страховитом вртлогу догађаја – коме сада може бити до неурастеничарских криза, обртања и превртања једног малог ја и артистичког распређивања паучина фраза!

ИСИДОРА:

Ви, господине Скерлићу, та ви сте рекли и да у сваком женском таленту има по једна промашена срећа....

СКЕРЛИЋ:

„Сапутници“ Исидоре Секулић јесу књига личног надахнућа и врло интимног тона.... али способности за самопосматрање су злоупотребљене, у литераторском егоцентризму отишло се одвећ далеко, у сув интелектуализам, неразумљивост, бизарност, нешто усиљено и књишко...

ИСИДОРА: (тихо)

Антун Густав Матош је мој стил назвао „плесом ријечи“.

СКЕРЛИЋ:

....Али седамнаест фраза о једној – главобољи?! У доба крви, ровова и националних ратова, неко иде у тамо неку Норвешку! Ничу нам “скандинавствујушчи”! Магла у глави, магла у изразу!

ИСИДОРА:

Магла у глави.... Господине Скерлићу, то је ваша последња реч, јер ви пишете разложно, не сумњам. Лакуноћ, господине Скерлићу, спавајте мирно. Ви, вођо

националне омладине. Тужно је што се и после толико деценија кад чујем реч “магла” ја помислим на Скерлића, и стресем се....

СКЕРЛИЋ:

И њено име, Исидора – какво је то име? Тако ненационално, тако космополитско!
Просто – несрпско!

ИСИДОРА:

То није било елегантно од вас, господине Скерлићу... Нимало. Поцрвенела сам била до косе. И осећала: како је то одвратно, кад човек већ именом својим провоцира негодовање.

СЛИКА 3.

ДЕВОЈЧИЦА ИСИДОРА:

Оче... шта значи моје име?

ОТАЦ:

Исидора, то је женско име пореклом из грчког језика. “Исидорос” ако преведемо мало слободније ту сложеницу – “Исис” и “дорон” – то је онда...

ДЕВОЈЧИЦА ИСИДОРА:

То је дар?

ОТАЦ:

Дар богиње Исис. То је дар од бога, поклон оцу и мајци.

SLIKA 4.

Имагинарни дијалог Исидоре и Стриндберга.

Исидора куца на писаћој машини свој есеј о Стриндбергу. Прекида с времена на време, говори, мисли...

ИСИДОРА:

Ви, господине Стриндберг, тврдите да нема ниједне жене која себе може да мрзи.

Још један разлог више да мрзите жену. Ви сте мрзац, мизантроп. Тачније, ви сте мизаутик – самомрзац! И ви се својом мржњом готово поносите.

СТРИНДБЕРГ:

Жена! Жена је наоружана пакленим чарима, себична, лажљива....

ИСИДОРА:

И љубоморна.

СТРИНДБЕРГ:

И сенсуална!

ИСИДОРА:

И дивља!

СТРИНДБЕРГ:

И простачка!

ИСИДОРА:

Ви сте, господине Стриндберг, исувише боравили у сенсибилном свету јер се и сами толико сенсибилни и сенсуални.

СТРИНДБЕРГ:

Шта о сенсуалном зна једна жена, једна књижевница?! Хеј, жена – књижевница!
Жена која је измислила мужа? Веома имагинативно, веома. Брак сте измислили,
мужа сте измислили.

Чује се тихо Бахова свита бр. 3 у Д дуру, став II.

ИСИДОРА:

Измислила? Седела сам у хотелском салону у Ници... Свирала сам Баха... Пришао ми је доктор Емил Стремницки, који је, као и сви Пољаци, живео за своју романтику, јер Пољаци су најистакнутији романтичари... Упознали смо се, и... Знате, за мене је брак имао смисла само због деце...

СТРИНДБЕРГ:

А пошто их ви, због своје болести, нисте могли имати, онда сте се ипак удали за неког ко је болестан од срца и ко је близу смрти?

ИСИДОРА:

Да!

СТРИНДБЕРГ:

Каква имагинација! Је ли неко од ваших пријатеља видео тог доктора Стремницког?

ИСИДОРА:

Ми, нажалост, нисмо стигли у Србију. Али, у “Политици” ја сам објавила читуљу, па проверите!

СТРИНДБЕРГ:

Читуља је, дакле, доказ?

ИСИДОРА:

Не мислите да бих измислила и читуљу?!

СТРИНДБЕРГ:

Чак сте и његову смрт романтизовали! Господин је испао из воза док сте путовали за Берлин?! Не, ви нисте као друге жене, друга жена би заиста из воза избацила свог немоћног, маторог мужа. Али, не, ви сте и мужа и његову трагичну погибију измислили. Какав фантазам!

ИСИДОРА:

Господине Стриндберг, познато је шта ви мислите о браку, ове ваше инсинуације ме и не чуде. Ви однос мушкарца и жене описујете као лов и борбу између мужјака и женке од првог сусрета клица. Говоре ваши јунаци да је толико већ блата међу њима да им преостаје само брак!

СТРИНДБЕРГ:

Будите срећни што сте побегли у један имагинарни брак, а не у инферно.

ИСИДОРА:

Можда сам из инферна тако желела да изађем...

СЛИКА 5.

Апстрактне атоналне партитуре.

Вокализа.

ИСИДОРА:

Ваздух се згушњава.

Притиска ми главу.

Стругање.

Кврцкање.

Шавови лубање попуштају.

Да се одупрем лубањом о зид.

Да се одупрем.

Страно тело

Страно тело кроз

Кроз чврсте честице

Лубање

Калеидоскопско трзање

Два ђулета у мојим слепим очима

Боду

Буше

Пале

Зуби шкрипе

Ране

Ране пеку

Тежак ваљак на коленима

Мраз помрчине пробија лубању

Оштре иглице насрћу

У нос

У уши

Број три

Три

Три

Скаче у зеницу
Скаче
Запета
Десет децимала
Иза запете
Иза за
Иза за....
Грдан паук
Један
Силесија ногу
Супраорбитални живац
Мождана покожица
Плућа се журе
Журе
Журе

Тешко дисање, пулс срца, наједном све стаје.

СЛИКА 6.

*На земунском гробљу, на Ускрс. Чују се ускршња звона и ускршње песме црквене.
Исидора је на очевом гробу.*

ИСИДОРА:

Не брини, оче. Све иде по своме. Знам, живот је кратак, али траг од живота може дуго трајати. Разумем можда тек сада зашто се нашој кући мајка није помињала.

ОТАЦ: (ехо)

Хтео сам да те заштитим. Од смрти, од идеје смрти, ипак знајући да је то немогуће.

ИСИДОРА:

И, да, ја јесам постала монашки тврда. То је била моја претгрнута младост. Калуђерство и претгрнута младост. Све је водило само ка њему, ка владици Радету. Само ка њему. Пустуња и самоћа. Тако познат крај. И тако познато време.

Претапање.

СЛИКА 7.

Кликтај орла.

ИСИДОРА:

Пењем се на Ловћен. Пењем. Сама. До крипте владике Његоша. Преплави ме једно веома сложено узбуђење. Јер ја гледам исто небо, исте звезде које је он гледао. Ово није ни гроб. Ово није капела. И ово није ни споменик. Јер Његош је Прометеј. Овде треба да пламти ватра, владико.

ЊЕГОШ:

Ниси волела моју бисту, Мештровићеву.

ИСИДОРА:

Нисам, владико. Биста је нетачна.

ЊЕГОШ:

Па како нетачна?

ИСИДОРА:

Лепо. То није сходно твом лику. То није суштински Његош!

ЊЕГОШ:

Како то, Исидора?

ИСИДОРА:

Фигура Мештровићева је некако непријатно погнута. Додао ти је неку европску аристократију у држању. Ти си... Ти си динарски расан, владико! Сав у ватри, сав у искрама мислиш и пишеш. Ти ватром спајаш и материјално и духовно. Ватра је симбол великих, највећих.

ЊЕГОШ:

Ватра јесте све што имамо и што јесмо, Исидора. И хероизам. И рад. Али и ерос. И пољубац. И поезија!

ИСИДОРА:

Владико...

ЊЕГОШ: (из посвете Сими Милутиновићу, почетак “Луче микрокозма”)

Душа људска јесте бесамртна

ми смо искра у смртну прашину.

ИСИДОРА:

Ми смо луча тамом обузета!

ЊЕГОШ

Али, луче су у нама, Исидора. Као и ерос, као и страсти.

ИСИДОРА:

Владико...

ЊЕГОШ:

Говориш... говориш да моје љубави нису биле неке љубавне везе, него...

ИСИДОРА:

Курјачка глад и засићење!

ЊЕГОШ:

Незасито гледам љепоту, кажеш.

ИСИДОРА:

Халапљиво узимаш љубав, и крадеш је.

ЊЕГОШ:

Љубав је и узимање и давање, нема ту никакве крађе!

ИСИДОРА:

У јединој љубавној песми твојој, ти љубав зовете “ноћ”? Жена је лепотица, вила, она је нестварна, она је визија, те жене и немају имена. Ја хоћу имена, хоћу

презимена, знаке препознавања!!!

ЊЕГОШ:

Па сети се само “Песме над песмама”, Исидора.

ИСИДОРА:

“Ноћ скупља вијека” јесте песма великог песника, али то је песма монаха. Монаха! Ти знаш, владико, да моја дубока оданост коју гајим према теби излази из дивљења према јуначком “Горском вијенцу” и “Лучи микрокозма”. Не према љубавној поезији.

ЊЕГОШ:

Знам, Исидора, знам. И можда ћу се сложити да је твоја књига помало идеалистичка.

ИСИДОРА:

Владико!!!

СЦЕНА 8.

МИЛОВАН ЂИЛАС:

Написаћете другарици Исидори Секулић следеће писмо: “Дискутоваћемо часно и отворено, на мој чланак можете ставити примедбе уколико вас нешто вређа, и уколико мислите да је у питању политички напад на вас.”

Куцање тисаће машине.

ИСИДОРА:

Ја сам поштен човек, пренесите другу Ђиласу, а ово је напад на мене. Најбоље би било поново да заведемо цензуру, јер ја не могу под старе дане да се одричем идеализма.

ЂИЛАС:

“Његошу књига дубоке оданости” писана је малограђански, у малограђанском романтичарском заносу према прошлости. Наши људи, комунисти и марксисти, нису успели да помарксисте разне ситнобуржоаске идеологе. Ми данас живимо и певамо другом идејом, А Његошеве идеје, оне националне, јесу одраз оног времена и задатка оног времена. Исидора Секулић је концентрат и пад свег онога што је српски идеализам рекао о Његошу. Она, као и владика Николај Велимировић, Његошевим песимизмом образлажу свој реакционарни идеализам. Тачка!

ИСИДОРА:

Спаљујем други део рукописа. И себе бих спалила. Ћутим. И страхујем. Памтим. И ћутим.

Господин Ђилас је узео секиру. И убио једну старицу. Написао је целу књигу да докаже да сам мрачњак.

Прелаз.

ИСИДОРА:

Скаче у зеницу

Скаче

Запета

Десет децимала

Иза запете

Иза за

Иза за....

Грдан паук

Један

Силесија ногу

Супраорбитални живац

Звоњава телефона. Дуга.

ЋИЛАС:

Другарице Секулић, желим да дођем и да вам се лично извиним.

ИСИДОРА:

За вас, господине Ћилас, нисам код куће.

Прекид везе.

ЕПИЛОГ

ИСИДОРА:

Своју библиотеку, слике и намештај завештавам Универзитетској библиотеци. Зид сат, лампу са српским везом, радио “космај”, свој секретер. Сlike Зоре Петровић, Милана Коњовића, Јована Бијелића, Емануела Видовића. И Његошеву фотографију.

Волим тишину.

Ако нешто вредим, нека кажу после моје смрти.

(из Тестаментa):

Умирање и смрт, последња борба коју свако мора сам издржати. После издисаја што остане, то више није нико, и зато над најпростијим погребом треба да влада најпотпунија тишина. Молим стога, да се мој леш завије у чаршав и з мог домазлука, да се положи у најпростији чамов сандук, и спусти у сиротињску раку, по реду на гробљу. Без икакве аранжиране сахране, без говора и венаца, без новинских чланака. Свештеник ће ме испратити и прочитати над гробом драгу ми и просту молитву Господњу. Сем свештеника, моји најближи пријатељи колико могу и хтедну.

Музички прелаз. Пост-мортeм секвенца.

Крцкање дрвета.

Глас девојчице и одрасле Исидоре се смењују и преплићу. Оба гласа као да одјекују из некаквог бурета.

ИСИДОРА и ИСИДОРА ДЕВОЈЧИЦА:

Буре. Једна грдна, раздрмана каца. Мој дворац! Расклиматан и стари. Испитаћу га! Продрећу у њега и освојити га као Робинзон.

Куцкање по дрвету, ударање дрвене даске о даску. Шкрипутање као да се неко пење мердевинама или степеницама.

ИСИДОРА и ИСИДОРА ДЕВОЈЧИЦА:

Земља влажна и црна као гроб... ситне гљивице као болесне оспе... Биће места за малу столицу... тааааако... За неколико саксија са фикусима... и за дрвене кутије од цигара... и за једну стару енглеску историју са цртежима египатских

гробова, морепловцима и галијама...

Чује се цвркут птица. Једна се посебно издваја.

Чују се зрикавци.

Пчела.

Мушица.

ИСИДОРА:

Од сада, ако ме неко буде тражио, знаће да сам у бурету. У буре сам се уселила!
Заволела оно што не видим, оно што немам и оно што мора да прође. Познају се
одмах она деца која су рано остала без мајке, која после школе долазе у празну
кућу...

Капи кише.

Кошава.

Чује се Очево дозивање из даљине, из дворишта.

ОТАЦ:

Исидораааааа! Исидораааааа!

Грмљавина. Крцкање бурета из кога излази дете Исидора.

ОТАЦ:

Долази овамо!

Гром удара о буре које се слама.

Детињи јецај који прераста у врисак.

ОТАЦ:

Не може више ово буре поправити, дете моје, не може. Хајдемо у кућу.

Дете и даље јеца.

ИСИДОРА:

Дете јеца над дрвеном лешиним. Мртва ствар је нашла свог песника... А одрасли песник? Одрасли песник би некако купио и кућу које више нема, и двориште кога више нема, и све то узидео у једни безвремену кулу и закључао са девет кључева. Само да се може поново затворити у њу.

КРАЈ